

Caesarius z Heisterbachu, Vyprávění o zázracích. Středověký život v zrcadle exempl, přeložila a úvod napsala Jana NECHUTOVÁ, Vyšehrad, Praha 2009

368 s., ISBN 978-80-7021-980-5

Sbírký exempl patřily ve středověké literární produkci k nejužívanějším dílům. Také pro moderní medievistiku jsou nedocenitelným pramenem, zejména při výzkumu christianizace a imaginace (Aron Gurevič, Jacques Le Goff). Přitom je velmi těžké najít jednotící definici samotného pojmu exemplum. Badatelé se většinou shodují, že se jedná o krátký moralizující útvar, který měl za úkol srozumitelně zprostředkovat konkrétní ideje čtenáři, častěji však naslouchajícímu publiku. Jako takový stojí na pomezí několika žánrů a zrcadlí se nejen v mravoučné literatuře, ale také v legendách, kázáních, pohádkách, bajkách, „memoárech“ a samozřejmě v dílech historiografických. Kořeny exempl lze nalézt v antickém Římě, v orientální literatuře a v tradici židovsko-křesťanských podobenství.

Jana Nechutová v knize *Vyprávění o zázracích* českému čtenáři představuje výběr z kompendia *Dialogus Miraculorum*, které se se svými šesti desítkami dochovaných rukopisů (čtyři pocházejí z českých zemí) řadí mezi středověké „bestsellery“ svého žánru. Dílo cisterciáckého mnicha Caesaria z Heisterbachu (kolem 1180 – po 1240) autorka opatřila stručným úvodem, kde navázala na starší domácí bádání druhé poloviny 20. století, především na práce Eduarda Petrů a Karla Dvořáka. Připravit překlad nebyl úkol snadný. Přestože se již *Dialogus* dočkal vydání v několika světových jazycích, byly tyto překlady vždy neúplné; latinský originál dosud postrádá moderní kritickou edici – připravuje ji Fritz Wagner na Freie Universität v Berlíně. Bylo proto nutné pracovat se zastaralým textem Josefa Strangeho z roku 1851.

V předmluvě autorka představuje osobnost neobyčejně plodného novicmistra, který kromě předkládaného textu, pocházejícího z let 1219 až 1223, sepsal také *Libri octo miraculorum*, katalog kolínských biskupů, dva životopisy durynské šlechtičny Alžběty, *Vitu* kolínského biskupa Engelberta, a svá díla navíc shrnul v autorském katalogu. Nechutová dokonce Caesaria, i když měl předchůdce v samotném cisterciáckém řádu (např. Herberta z Clairvaux), označuje za zakladatele samostatného žánru exemplární literatury. Adresátům korpusu předkládaných textů byli no-

vici kláštera Heisterbach poblíž Bonnu, kde autor jako učitel a později snad jako převor působil. Originál je rozdělen do dvanácti distinkcí, které mladíky nejprve seznamují s cisterciáckým řádem, dále vysvětlují funkci pokání, zpovědi, různé druhy pokušení, nebezpečí démonů, zbožnou prostotu, mariánskou zbožnost, vidění, svátosti, zázraky a končí výkladem umírání a posmrtné odplaty. Formou dialogu novice a mnicha předkládá *Dialogus* mravoučné příběhy anonymních jeptišek, mnichů, rytířů i kupců, se kterými se mohli novicové ztotožnit, ale také konkrétních historických osobností, jakými byli panovníci a biskupové. Text podává svědectví o vrcholné středověké zbožnosti, teologii, eschatologii, hudbě i materiální kultuře. Z historiografie se věnuje nejobsáhleji bojům proti kacířům v jižní Francii, křížovým výpravám a sporům o císařskou korunu. V neposlední řadě nám přibližuje (nejen) klášterní každodennost. Srozumitelný Caesariův jazyk zajistil dílu široké publikum nejen ve středověku, ale také v době barokní.

Kvůli velkému rozsahu rukopisu musel být překlad nutně výběrový. Jana Nechutová zachovala hlavní prolog a úvody k jednotlivým distinkcím, které plnily orientačně didaktickou funkci pro naslouchající novice. Z obsahu samotného autorka představuje „dostí obsáhlý výběr“ (s. 21), který tvoří přibližně třetinu původního latinského kompendia. Text je doplněn textologickými a historickými poznámkami i příslušnými rejstříky. Škoda jen, že se do objemného svazku nedostala kapitola o steinfeldském proboštu Oldřichovi (IV, 62), jehož 17 listů do Čech a na Moravu přibližně z let 1152 až 1170 se dochovalo v kodexu bývalého opatství v Arnsteinu. A to i když nemůžeme počítat s tím, že by nám zmíněné exemplum přinášelo konkrétnější informace o tomto aktivním premonstrátovi.

Zdařilá publikace *Vyprávění o zázracích* koriguje chybnou představu o uzavřenosti světa reformních klášterů, a také proto se jistě stane vděčnou pomůckou v medievistických proseminářích a poučením pro zájemce z řad široké veřejnosti.

JAN KREMER